

СОВЕТ ТУРГУЗУГ

Сессияга тудуг ажылының дугайын чугаалашкан

Өвүр районунд Сагым көдө Советтин алдыгы сессияга «Кызыл туз» колхозунун 1957 чылда тудуг планының күтүссезин болгаш 1958 чылдын тудуг материалдарының белеткендигин чорун турарының дугайында» колхоз даргалы эш Очурун илестиреи база көдө Советтин тудуг болгаш суур чагайжыдыгызының талазы-биле доктаамал комиссияның даргалы эш Барымын аждарын илестиреи чугаалашкан берген.

Болжолу 1957 чылдын тудуг планын чедикшикниң күтүссезини сессия демдеглөөн. Илалыга шаан суугар чурттагының 35 бажындары тудугтан. Мындаң 7 кажаалары тудур турган 2140 баш мапта 8 кажаалары тудур берген, 100 баш ишек кирер кажаалың тудуу ам удавс доостур деп турар. Тус чериниң тудуг материалдарының колхоз багай эвес амыгалан. Саман-биле 6 бажыңды тудуған.

1958 чылдын тудууга белеткендер ажыдары өш чорун турар. Тудууга 40 ажыг кичи киржичилиг 4 эвенелери

мын белеткенде ажыдан турар. Олар ам керек кырында тудууга 600 ажыг кубометр мыкын тайганың ажык черинче үндүр сөөрткөн болгаш 340 кубометр мыкын тудуг шалуде дүжүргөн.

Колхоз тудууга четпестерни сессияга санап бергенер база айтып турганнар. Тудууга шымары чавыс. Чаваныга чериниң четпес ажылының түнеленде олга рамалары четге кылдырмай турар. Балчан деп черде эш Сазаның Удугу турар эвенюу тудуга таарышса, шымары багай мыкыларын белеткен турары эвенерөөн. Тудуг шалуде мык сөөртүлгезин ам-даа оожум чорун турарын сессия айтыккан.

Бүгү колхозчуларын өглерден бажынарже шилчидерин дүрген шилтирээр доом бо чылдын тудуг материалдарының белеткендигин темшизин дүргөдөрүнчө болгаш тудууга шымарын өмкандеринче уланган тодоргай шилтирени сессия хүлөөн айткан.

Д. СПИРИН, М. СААЯ.

Дус-Даг Көдөэ Советинде

Өвүр районунд Дус-Даг көдөэ Советиниң өсөгчиги сессиясына «Совет Тываның 5 чылы» колхозта мал ажылының байданымын дугайын чугаалашкан. Ол талазы-биле илестиреи колхоз даргалың ораваачымын эш Чымылак кылган.

Малдык кыштагалдымыкының чедикшикниң өртүрер доом колхозчул баштаар чери чамдык өш ажыдарын чорутканын сессия демдеглөөн.

Бүгү белеткендигин сессия шөөр мал, ажыг азытары болгаш ишек азыраарында дувааган. Амгы үдө 160 тона кире сиенге кыштагаларда дажын алган. Мурнакчы малчылар Чамык, Сачат-оол, Сымбак, Судуду-оол олар ий-ийи кыштагаларын дерип алган болгаш мал чедикшиң үштүк бир кезин кыштагаларже дажып алган.

Мал кыштагалдымыкының четпестерин ууткаарыңче сессияны киржинчилери кичөөгөй салган.—Малдык чамдык кажаалары өш чылдыгатынмаан, азыраарын хоорутумаан болгаш дешификациаттынмаан—деп, депутат Судуду-оол шүтүмчүлөөн.

—«Совет Тываның 5 чылы» колхозунд Ак-Чыраада белеткөөн хей сессияны мал чыгын. «Торгалык» колхозтуң малы 1957 чылда дыка хей малы хоррагыча таварышкан. Бир эвес ол малды өрткөкө чедирип саткан болза 40 муң кире рубль орулганы алган турар ийик. Нинтиниң мал ажылында шак мындыг араваачылыг туруп турар чорун-биле шилтирениң-биле дешикээр ужураг бис—деп, депутат Мирчин ол сессияга чугаалап турган.

Мал ажылында четпестерин ууткаарының практиктик кемчелерин айтыкан шилтирени сессия хүлөөн айткан.

Т. ДАМБАЖЫН.

Четпестерни узуткаар

Чөөн-Хемчик районунд Шеми көдөэ Советиниң күтүссөму (даргалы эш Дамды-оол) үндүртүлөр болгаш страхованине чылдылары чорударының чурумун хажыдып турар. Иламатылардан көдөэ ажыг-агай, бот-ооналда үндүртүлери болгаш страхованине акшазын артыкка төледиң ап турар. Мынагы хамааты Тас-оол 66 рубль түнүг көдөэ ажыг-агай үндүртүп төлөөр турган 55 рубльди артыкка төлөөр, К. Дарыймаа страхованине

те 46 рубльди төлөөр турган 99 рубльди артып төлөөн.

Көдөэ Советтин чамдык ажыдакчылары хамаатылардан үндүртүлөр болгаш страхованине акшазын телеттирип алгаш ол дугайында бадыттар кантания бербей турганы элөөрөөн. Көдөэ Советтин секретары турган Седик-оол шак мындыг байдал-биле хей түнүг акшаны самчыгдан ужурунда ажылында дүжүргөн.

Н. СЕМИС-ООЛ.

Көдөэ библиотека

Эркин районунд «Коммунистиче орук» колхозунда көдөэ библиотека колхозчуларын културлуг дигтанылганын одаа болуп турар. Библиотеканың ном фондузу чыл келген тудум-на өсүп, көдөэ ажыг-агайың болгаш чечен чогаалдык номнары-биле немежин турар. Библиотекада ам аны-бүрү 2300 номнар бар. Номчукуларынның саны 200 ажып турар.

Библиотека өргөлөгчизин Елара Шойжун номчукуларга чүгө ном бээр-биле кызыгаараттынмайн, харын сүт-барсан фермаларыга барып, бөсөдаларын, номчугаларын кылып турар.

Эрткен чылын тус-тус черлерге номчукуларын хурамын чоруткан. Чоокта чаа чогаалчы С. Токаның «Араттын сөзү» деп тоожунага номчула конференциязын орунлаштырган. Ол конференция кон-

чуг солун өрткөн болгаш номчукулар илестиреи киришкен. Номчукулар ортузуңга ажыды өкжиктениниң түнеленде библиотека активиниң саны өскөн. Активчилер чугула кампания үезинде 1500 ажыг бөсөдаларын, 176 номчугаларын чоруткан. Ол мыкыш бригадаларга, сүт-барсан фермаларыга агитчуудустарын үндүренине база илестиреи киришкенер. Активчилер Сарыглар, Долгар, Калмы-оол олар колхозчулар ортузуңга култура-массалыг ажыдарын эки чорудуп турарлар.

Библиотеканың ажылыга Нарын көдөэ Совети (даргалы эш Пельчир) практиктик дузаны чедирип турган болза, оон ажылы оон-даа эки турар ийик. Эш Пельчир библиотекадан чамгыс-даа ном ап номчуваан.

Н. САЛЫЙ.

Уругларның музыка школазы

1947 чылда уругларның музыка школазын Кызыл хоорайга ачтыган. Ону ачтыганы болза, Тыва областың културалының хөгжүлүдениң дугайында Коммунист партияның болгаш Совет чыгартыг сакшы салымшыкының база бир илерөөшкени болур.

Эрткен он чылдарың дүргүзүңда уругларның музыка школазы областың музыка културалының хөгжүлүдениң уруг саздырың болуп турар. Школага үтүкчү уруглар музыка уран-чүлүгүн өөренип, боттарының музыка талазы-биле мергежилди улам беддип турарлар. Өөреникчилериниң саны чыл келген түдүм-на өсүп турар.

Бир эвес 1947—48 өөредилге чылында 20 өөреникчилер одаа өөренип турган болза, 1957 — 58 өөредилге чылында 230 икки аларган, оон иштинде фортепиано саздырында 112 икки, улустун хөгжүм саздырында — 118 икки бар. Ол мыкыш тыва өөреникчилериниң саны бык өскөн. 1947—48 өөредилге чылында 6 икки турган болза, ам 60 икки аларган.

Школазы дооступ тургаш, өөреникчилер боттарының музыка талазы-биле тускай билини бедир дөш музыкаының тускай училчилеринче өөренип чоруп болулар. Школазың ажыдан келген үезиниң дүргүзүңда ону 22 икки доостан, бо чылды 9 икки дооступ үнер. Люд Лавреница, Бата Ак-оол, Волода Тока, Рита Валеева, Лена Волчанка, Люд Суслова олар фортепиано салбырын, Гена Семенов, Волода Богданов, Волода Намай баян өөренир квалосы доостурар. Музыка школа-

зын доостан чамдык уруглар ам Совет Эвилелиниң аны-бүрү хоорайларында музыка училчилеринде өөренип турарлар.

Уругларның музыка өөредилге-биле хообаштар музыка школазы култура албан черлериниң болгаш бот-тымыгың уран-чүгү бөлүктериниң кадрларын белеткөөрүнө дузалап турар. Эрткен чылы школазын орунлаштырган баянчылар курсуң 20 икки доостан. Бо чылды аны-бүрү музыка курстарында 52 үлүк иккилер өөренип турар. Областың култура албан черлеринде ажыдарында баянчыларын белеткөөр курстарын ажыдар.

Тывага бир-ле дугайында уруглар операның музыка школазының коллективни тургускан. Оларның көргүссени Марин Ковальдың «Вөрү болгаш чеди авалар» деп операның уруг-даа иккилер, уруглар-даа уруг сокуругал-биле өскөн. Ол операның ойнарында музыка школазының бүгү коллективни киришкен. Ол областың културлуг амшдарында ууг болуушун болган.

Оон аягыда сурагалы немец композитор Бетховениң төртүтүнгениңден бээр 170 чыл болгон оон таварыштыр музыка школазының үндүргөн концерти ууг чедикшикниң болган. Музыка школазыга ургучу болуп турар академиктиг концерттер хоорайың културлуг амшдарында ууг саздыралың болуп турар.

Чартык чыл төнүгүзүңде ол эки өөреникчилериниң күжү-биле ада-келерге болгаш хоорайың чурттагычыларыга отчеттуг концерттерин кылып турар. Ол кемчелер чүгө музыка уран-чүгүң проагаңда-

Номчукуларның бижип турары

ЭРЗИН. «Коммунистиче орук» колхозунд тудуугулары 1958 чылдын тудууга материалдарын белеткен ажалдан, 25 икки он хонук иштинде 3550 чухуту кескеш, 986-ны машина орууда үндүргөн.

Ч. ШИМИТ-СЕРЕН.

ЧӨӨН-ХЕМЧИК. «Хорун-Даг» колхозунд кемжигүнү эш Мартан-оол бо күзүн 1 тонна ажыг чымыргана чыгып, колхозунга 3170 рубльдиң орулганын киригэн.

С. МОНГУШ.

СУТ-ХӨЛ. СЭКП Тыва обкомунуң лектору эш Динга «Ишкин» колхозунд колхозчуларыңга бүгү деле-

гей байдалының дугайында лекция номчаан. Совет чазактың тайбың дөш чорудуп турар политиканың, совет эртемнириң сөөлү үдө техника талазы-биле бүүдүрүп мыкың чүүлдерин база областың экономайканың хөгжүлүдениң лектор тодоргай таймылырлаан.

М. ОЧУР.

БАРЫЙН-ХЕМЧИК. «Комсомол 30 чылы» колхозунд хойжузу эш Ортун-оол 7 чыл иштинде хей малдан келген. Бо арызында 2200 баш хураганы колхозунга өстүрүп берген. Оон хойларының кышың байдалы дыка эки.

Б. СУНДУЙ.

Дуржулгалыг ажил-ишчи

Сут-Хөл райпоунуң белеткен контораының ажыдакчымын эш Балдан ам белеткен черинге алды чылдарың дүргүзүңда ажыдан келген. Баштайгы үдө эш Балдан чык чүдүрер ажыга кирген, а оон сонда алы-кеш, дүк болгаш өскөдө алукут күлөп ап шыдар кылдыр ол мергежиң берген.

—Алы-кеш, дүк болгаш өскөдө чүдүрерин шын хүлөөп алыры, шын соргтаары мындыг-ла белен эвес ажы. Ын-

чалмак көдөэ ажыдакчың продукттарыны, мынагың алу айткан шын хүлөөп алырыңа, соргтаарыңа белеткен контораының директору эш Горвазова менче дыка дуваалаан—деп, эш Балдан чугаалап турар.

Дуржулгалыг белеткелчи эш Балдан ботунуң норманың ай санында 140 хуудар өрү күтүссөдиң турар.

С. МОНГУШ.

Хоочун дарган

Эркин районунд «Кызыл сыдык» колхозунд дарганмы эш Б. Садың дарганнар ажыга үр чылдарда ажыдан турар.

Эш Садың 60 хар чоокшулап, назымы улгады берген болза-даа ажыг-ишке кызымаккай талазы-биле апаз денеширер ковар. Оон ажыг-ишчи шыңган холдары колхозка болгаш нинти чога-даа ажыгты дыка хей чүүдөрин бүүдүргөн.

Дарган эш Садың артеальдың автомашиналарының, көдөэ ажыг-агай машиналарының болгаш өскөдө чөспө-ле-

рекседериниң септелгезин доктаамал эки шымарың септеп турар. Эш Садың чыбын иштинде, мыктың сөөлүң-ла дүргөттөр чөргө колхозунд база хуу иккилериниң чагыгырамы кызымаккай биле күтүссөдиң берип турар.

Дарган ам колхозтун шынактарының, хар эжер далбылларың демир кескелерин кылып турар. Ол ам удавс чакы тарылганың чөспө-хөрсөкөдөриниң септелгезинче өгөлөп кирер.

А. ДАМДЫН.

Библиотека ажыдакчылары эштер В. Зубкова, А. Долгова болгаш Р. Найман оларның ажыдап турары библиотекарының номчукулары, ном фондузу хей-биле өсүп турар болгаш номчукуларын кичөөгөй боттарың хаара тудуп турарлар. Номчукулар сокуруганы айтырларында таварышкан политиктиң болгаш чечен чогаалдык номнарын хей-биле ап номчуп турарлар. Хей-хей номчулар боттарының өөрүп чедирешкениниң чымыг сестерин оларга илестиргенер.

Областың районнада библиотека ажыдакчыларының семинарының хүнеринде В. Зубкова (Тамды), Долгова (Улуг-Хем), Найман (Бил-Хем) олар боттарының библиотека ажылының талазы-биле дугуржулга солукканнар.

Чурукта: (солгай талалыңдан он талалыңче): В. Зубкова, А. Долгова болгаш Р. Найман.

Фото С. Фоминистовтуу.

Редакцияга КАГАМААР

Түнелдер оон дээр болур турган

Тамды районунд колхозтары 1957 чылда тудуугуларын калбартып талазы-биле чамдык түнелдерин чедип алган. Колхозтарда 122 чурттага бажындары, 12 хей кажаалары, 6 ишек кажаалары тудугтан болгаш тудугуң турар. Районунд колхозтарыга чурттага тудуугуларын калбартын чорутканымың түнеленде 88 колхозчу өргөлөгчизин өглерден бажынарже шилчидип кирген.

Бир эвес бар күштерин болгаш аргаларын четге ажыгаан болза, тудуг талазы-биле кылган ажыдарының түнелен оон дээр болур турар. Колхоз бүртүңде доктаамал ажыдаар тудуг бригадалы, транспорт бар. Районда күчүлүг темпили-биле чөспөтөлгөн 2 машина-трактор станциялары ажыдап турар. Мыдыг турбуже, районунд чамдык колхозтары тудуг ажылын калбартын чорударыңче кичөөгөй салбайн барганнар. Манча Держинский аттыг колхозта байдалды көргүзүп болур. Колхозта чүгө көрдүгөң 10 чурттага бажындарының чүгө ийиниң тудуп алган, 2800 баш кирер 2 хей кажааларының чүгө чангымы тудугуң турар, 1 бызаа, 1 хаян кажаалары тудур турган, ачче шууг кирбөөн. Оон мыңа 2000 кубометр мал белеткөөр турган, 950 кубометрин белеткөөн. Моон ап көргө, колхоз баштаар чери тудуг ажылын дүртүрүп турары тодоргай.

Болжол ачче чедир тудуг материалдары белеткөөрүнче кирбөөн. Колхоз баштаар чери тудуг ажылын терекке албайн турду-ла ишда ам-даа 14 малчың өргөлөгчизин чурттагышмаан.

«Революциниң чалбымы» колхоз тудуг ажылын база-ла багай чорудуп ту-

рар. 15 чурттага бажындарының чүгө 10-ну тудугтан. Планада көрдүнгөң хаан, бызаа кажааларының дайымын-даа тудуваан. 15 икки составтын тудуг бригадалың дөмү күш-биле ажыдавайың турар. Анаа мык сөөрттүр машина-даа быжылаттынмаан, чүгө ашы-агышын «чайлымы» барып транспорт ап турар. Түнелде ийи колхозтарда ишкан чижектерин оон-даа өске колхозтардан база көртүрүп болур.

Бир эвес СЭКП райком, ажыгчы чоннар депутаттарының район Советиниң күтүссөки комитеди колхозтарга тудуг ажылын дүртүрүп шууг холга алган болза, тамдыкылар бо чаз өрткөн чылда тудуг талазы-биле дыка хейлү кылган турары чугаажык. МТС-тер боттарының техниказы-биле колхозтарга дузалар хүлөөлөгөй турганнар. Бо дугайында райком бөрүзүңүң болгаш райкүтүссөмуң шилтирип турган. Иңчалмак МТС-тер хүлөөлөгчизин күтүссөдиң барганнар.

Оон-биле чергелештир тудуг материалдарының белеткелди бо үдө четпес чоруп турар. Районда чүгө «Тилелге», «Кызыл партизан», Сталин аттыг колхозтар тудуг мык белеткел өгөлөң болгаш тудууга 400—500 кубометр мыкыларын белеткел алганнар. Районунд өске колхозтары декабрь айың ортаа үезинге чедир тудуг мык белеткөөр ажылап кирбөөнөр.

Тамдыкылар 1958 ажыг-агай чымында бүгү ажыг-агай-политиктиг сокуугаларын иштинде тудуг ажылының талазы-биле хүлөөлөгчизин күтүссөдиринге шилтирелгелер.

С. ТАМБА.

Дарганнарга таарымчалыг байдалды тургузар

Чал-Хөл районунд Ленин аттыг көдөэ ажыг-агай артелиниң дарганнары Х. Кошкар-оол, К. Бегин олар хей санымы көдөэ ажыг-агай машиналары, терге, шанак болгаш өскөдө чөспө-хөрсөкөдөриниң септеп, кызымаккай ажыдап турарлар.

Дарганнар шынактар азытарга лергелдер четчир санымы дагаларын кылган болгаш элөөн хей азытарын дагаалаан. Олар ам чакы тарылгага ажыдаар тырттар күштериниң чөспө-хөрсөкөдөрин септеп өгөлөңнөр.

Мыдыг болза-даа дарганнарың ажыдаарыңа таарымчалыг байдалды колхоз баштаар чери тургузуп бербөөннөң дарганнарың күш-ажылың оңдургучулугу сөөлү үдө кудууан турар. Чайын бир багай бажымын өскөртөн көжүрүп өкжөлгөн, дарганнар чер кылдыр өдө турган. Иңчала-даа ук бажымын чымыгылаваан. Бажымын өкжениң, сонгаларының

чаактарын чингистеп сымсываан, оон ужурунда багай демирге ол салгыга бажың ишти бичил-даа чылыва, оон чымы дашкаар үнүп турар. Иңчанган дарганнар тонуң ужулбайн ажыдаар ужура таварыжың турар.

Дарганнар черге оттулар мык болгаш терге, шанак септөөр материал сөөрттүр тускай азытты быжыгылаваан. Дарганнар кандыг-бир колхозчуңуң өдлөп турар малын ачылап алгаш көмүр өкжөрүн, оттулар мык сөөрттүрүңге ажылап турар. Бо бүгү четпестериниң харсазы-биле дарганнар чамыпта 3—4 хүн улаштып ажыдавайың баар таварыгалар бар.

Иңчанган дарганнарың ажылыңды бүүдүрүчүлүгүн бедирин чедип азырда колхоз баштаар чери дарганнарың ажыдаарыңа таарымчалыг байдалды туртуулар ужураг.

С. СОТНАМ.

База катап Чадаананың хөмүр даш участогунуң ажылының дугайында

Эрбектин шакта өргөлөгчизин хөмүр даш бүүдүргелери боттарының планын ай сайында ажып күтүссөдиң келген. Иңчалмак, шакта өргөлөгчизин Чадаана участогун хөмүр даш тывыкымың планнарын күтүссөдиң шыдавайың келген.

Хөмүр даш тывыкымың планын ол участогунд четпес күтүссөдиң келгениңди кол чыдагааванырың бирөөн чүдөл дөш, ажыкчыларының чурттаарыңа, ажыдаарыңа таарымчалыг байдалдарын тургузуп бербей турганында. Ажыкчыларың негеделерин, идиелерин, хокудаларын участогунд начальниги эш Садчиков бирократсың бүү-биле көрүп турар. Шахтерларың кылган ажыдаарының

төлөвүрүн чедир санап бербей келген. Кылдыган ажыдарың үчүдү сандарга байдал. Мурнакчы ажыкчылар Чадааның хөмүр даш участогунд бар. Илал болза-даа, оларның мурнакчы дүржүлгезин көптөрөткөй келген. Харында болуңун өнүкүрү Чадама кылгаш чалгаа иккилерин Садчиковтуң малтап турарын кичи кайтар чүвө.

Ажыкчылар дугайында салыш салымшыкыны күштедирип, шакта өргөлөгчизин Чадаана участогунуң ажылында четпестерини шилтирдиң ууткаарың чүгүзү.

А. ХОВАЛЫГ.

Агро-зоотехниктиг курстарың өөредилгезин диргизер

Сут-Хөл районунд «Коммунистиче керели» колхозунда колхозчуларын агро-зоотехниктиг өөредилгезин амыда чедир чоруттуңмайың турар. Агро-зоотехниктиг курстарың дынакчылары октябрь айда четпелеткениң, башкыларыңа зоотехник эш Мурин, агроном эш Гречукин олар томуйлатынган турган. Өөредилгезин чорудайың турары отдуларуңуң чогуңда деп санап турар, оо шык эвес. Очулдуур иккелерин тып ап болур аргалар бар.

Колхозчуларың көдөэ ажыг-агай талазы-биле билини бедир, ону практиктик ажыг-биле холбаштырар чорук өвөз чугула. Бо өөредилгезин доктаамал чорудар болза, артелиң организис-ажыг-агай талазы-биле быжыгыларынга болгаш колхозчуларың чөспөдөң инициативаны көдүрүңне уугу ужуру-дузалыг. Агро-зоотехниктиг курстарың өөредилгезин диргизериниң үдө келген. Бо айтырже артели баштаар чери болгаш партия организисизин кичөөгөйиң салза чогуур-галар бар.

А. АМАРА.

Кудуктарны чөп ажыглаар

Өвүр районунд «Коммунистиче орук» колхозтун төвү — Арыг-Бакы суурда иштинин ажыламында өсө санымы кудуктар бар.

Кудуктар амгы үдө тертин багай ажылаттымын турар. Оларның үжү ажыгалаан шууг үгөн. Олар ханы кастыкмаан, сут уксаң үндүрүп көргө бүүдөрө иштинин чартымы чыгымы доврак

болуп турар. Кудуктарда сут узар доктаамал бүүдөөлөр чок, ол мыкыш кудуктар кажаалаттынмаан. Ол чорук арыг-шөөрүн чуртууга уугу болуп турар.

Көдөэ Совет (даргалы эш Салы) кудуктарны чөп ажыглаарын чуртуучулар дугайында кемчө алаа чогуур.

М. КЫЗЫЛ-ООЛ.

Магазинни катап ажыдары чугула

Бай-Тайганың девискөриңде Чинге-Каптын бүүдүргө черинге моон мурда магазин-даа бар турган, а ук магазинни чыдагаш чок черге дүжүргөң, «Мурнакчы» колхозта магазинге калтыртымы каан.

Ол чорук бүүдүргө черинде чурттаачыларын хөргөлөгчизин бараннары-биле хандыларыңа таарымча чок болган. Стуртуң чурттагычылар боттарының хөргөлөгчизин бараннарын салып алыры-биле «Мурнакчы» колхозта магазинге шүүдөп чоруп турарлар.

Д. ИРГИТ.

